

Oppia ikä kaikki?

Hanna Ojala (2010): Opiskelemissa tavallaan. Vanhat naiset ikäihmisten yliopistossa. Tampere University Press. 406 sivua.

Elisa: ”Mutta mun mielestäni esimerkiksi jos vaikka kuinkakin kepin kanssa pääsee liikkeelle, niin minusta se ei ole mikään syy jäädä pois. Niin kauan kun nyt järki pelaa, että ymmärtää että mitä siellä puhutaan.” (Ojala 2011, 247)

MITÄ ON ”OIKEA OPISKELU” ja kuka on ”oikea opiskelija”, mitä on yhteisöön ”uppoaminen” vanhana, minkälaisia katseita vanha opiskelija yliopiston kuppilassa kohtaa tai minkälaisia paikan näyttämisiä kotona tai tuttavien taholta? Muun muassa näitä kysymyksiä Hanna Ojala ja hänen haastattelemansa naiset nostavat esiin ikäihmisten opiskelua käsittelevässä väitöskirjatutkimuksessa. Työssä pohditaan, mitä ehtoja vanhana opiskelijana toimimiselle yliopistolla asettuu ja miten nämä ehdot ovat kytköksissä ikään, sukupuoliin ja sosiaaliluokkaan. Edellä esitetyn Elisan sekä viiden muun naisen haastattelujen kautta Ojala nostaa tarkasteluun erilaisia erojen ulottuvuuksia ja niiden kytkeytymisiä yliopiston toimintakulttuuriin. Millainen on aktiivisen, toimeliaan ja itsenäisen kolmannessa iässä olevan kategoria, milloin ja miten se heikentyy, missä kulkee raja sallitun ja ei-sallitun raihnaisuuden välillä entä miten opiskelu asettuu sekä ruumiin että järjen asiaksi?

Hanna Ojala tutkii ikäihmisten yliopistossa muotoutuvaa toimijuutta: sitä, millaisten prosessien, neuvottelujen ja asettu-

misten kautta ikäihmisten yliopistossa opiskelevien naisten käsitys ja tunne toimijuuden mahdollisuuksistaan ja rajoituksistaan rakentuu. Lähtökohtana ovat naisten haastatteluvuorovaikutuksessa tuottamat kuvaukset opiskelustaan ja sen paikasta osana aiempaa elämäntähtäystä ja nykyistä arkea. Yksilöiden toimintaa, sen konteksteja ja niihin liittyviä kokemuksia kuvaavan puheen kautta hahmotetaan institutionaalisen myöhemmän iän opiskelun yleisempiä käytäntöjä. Erityisesti huomio kiinnitetään niissä vaikuttaviin sukupuoliin, ikään ja yhteiskuntaluokkaan kytkeytyviin prosesseihin, joissa toimijuutta tuotetaan.

Tutkimuksen tärkeimmän aineiston muodostavat kuuden Tampereen ikäihmisten yliopistossa opiskelleen naisen haastattelut. Kutakin naista on haastateltu kolme kertaa, ja he ovat myös tuottaneet kirjallisia tehtäviä. Lisäksi aineistona on ikäihmisten yliopistoa instituutiona kuvaava dokumenttiaineisto. Näiden ohessa Hanna Ojala käyttää omiin havaintoihinsa liittyvää aineistoa, joka perustuu hänen työskentelynsä ikäihmisten yliopistossa.

Tutkimuksen empiirisen osan aloittaa luku *Eletty elämä, kasautuvat resurssit ja toimijuuden tunto*, jossa tarkastellaan niitä yhteiskunnallisia ja kulttuurisia konteksteja, joihin haastateltujen naisten elämänkulut ovat kiinnittyneitä, samoin kuin yliopistoon hakutumista ja siellä opiskelua koskevia perusteluja. Tämä luku antaa pohjan seuraaville, varsinaisesti toimijuutta analysoiville luvuille. Ensiksi keskitytään ikäihmisten yliopiston sisäisiin tapahtumiin ja opiskelijana toimimisen neuvotteluihin siellä. Seuraavaksi tarkastellaan naisten suhteita yliopistoon fyysisenä ja kulttuurisena tilana sekä jäsenetään naisten opiskelijana toimimista suhteessa yliopiston ulkopuoliseen arkeen ja ihmisuhteisiin. Ehkä eräs yllättävimmistä ja poliittisiin johtopäätöksiin haastava on tulos, jossa todetaan että naisten opiskelijuus ei saa tunnustusta identiteettinä yliopiston ulkopuolisissa yhteisöissä.

”TYÖELÄMÄNIKÄISESTÄ” OPPIMISESTA ELINIKÄISEEN KASVUUN

Aikuiskasvatustieteessä painopiste on varsin yleisesti ollut työikäisten aikuisten tutkimuksessa,

pikemminkin työelämänikäisessä oppimisessa kuin elinikäisessä kasvussa, ja keskustelu ikääntyvästä yhteiskunnasta huolta ja uhkakuvia rakentavaa. Ikäihmisten kulttuurisessa maisemassa on näkyvisiä yhtäältä negatiivisia diskursseja ja käytäntöjä, toisaalta aktiivisista vanhenemista ja yhteiskunnallista osallistumista koskevia diskursseja. Tähän keskusteluilmaperiiniin tutkimus on varsin tervetullut ja tärkeä uusi näkökulma. Täten tutkimus tuo merkittäviä avauksia keskusteluihin ikääntyvästä yhteiskunnasta, aktiivisesta vanhenemisesta ja elinikäisestä oppimisesta. Se lisää ymmärrystä ikäihmisten yliopistossa opiskelevista naisista, mutta myös syventää teoreettista keskustelua toimijuudesta ja sen suhteista yhteiskunnallisiin eroteluihin. Sosiaaligerontologiseen iän teoretisointiin kirja tuo uutta näkökulmaa, ja toisaalta iän käsitteellistäminen rikastuttaa sukupuolentutkimusta.

Myös tutkimusmetodologisesti tuloksilla on paljon annettavaa. Useiden tutkimusten ongelmana on, että vaikkakin aineiston hankinta usein esitellään yksityiskohtaisesti, analyysin esittely jää pintapuoliseksi. Hanna Ojala sen

sijaan avaa lukijalle yksityiskohtaisesti ja kiehtovasti aineistojen luennan ja tulkinnan monipolvisista rakentamista. Tämän vuoksi se on erityisen suosittelava opas opiskelijoille, jotka tuskailevat haastatteluaineistojensa analyysin kanssa. Itse olemme suositelleet sitä myös graduopiskelijoille joiden tutkimusten konteksti on kaukana ikäihmisten yliopistosta.

Opiskelijoille ja meille kaikille tutkijoille Hanna Ojalan eettinen vastuullisuus ja tehtyjen ratkaisujen pohdinta tutkimuksen eri vaiheissa toimivat myös hyvänä esimerkkinä. Ojala problematisoi Spivakin tapaan toisten (vanhojen naisten) puolesta puhumista, sen sijaan hän on pyrkinyt tuomaan saataville materiaalia vanhoista naisista.

Tutkijoille ja opettajille sekä aikuiskasvatuksen kentällä toimiville tämän työn lukeminen on avartava oppimiskokemus. Aikuiskasvatustieteelle Hanna Ojalan väitöskirja on merkittävä paitsi tuomalla esiin tällä kentällä vähemmän tunnettua feminististä teoreettista ja metodologista keskustelua, myös tuomalla sukupuolen, iän ja luokan sekä työelämän ulkopuolisen kouluttautumisen tutkimuksen keskiöön.

Hanna Ojala arvioi itse tutkimusta Suvi Ronkaisen esittämän hyvän tutkimuksen määritelmän mukaisesti: se hännää ajattelemaan ja kuvittelemaan, kritisoi ja ehdottaa tai tuo näkymättömän näkyville. Tässä *Opiskelemassa tavallaan* on onnistunut erinomaisesti. Suosittelemme lämpimästi!

Elina Lahelma
professori,
kasvatustieteen laitos,
Helsingin yliopisto

Tarja Palmu
kasvatustieteen dosentti,
Helsingin yliopisto